

Ikääntyvän väestön moninaisuus ja eriarvoisuus liikunnassa

Eva Rönkkö, FT
Eläkeläiset ry

Tässä esityksessä:

- Mitä moninaisuus on
- Miten eriarvoisuus syntyy
- Ratkaisuja järjestötyöstä
- Muutoksen askeleet

Tausta

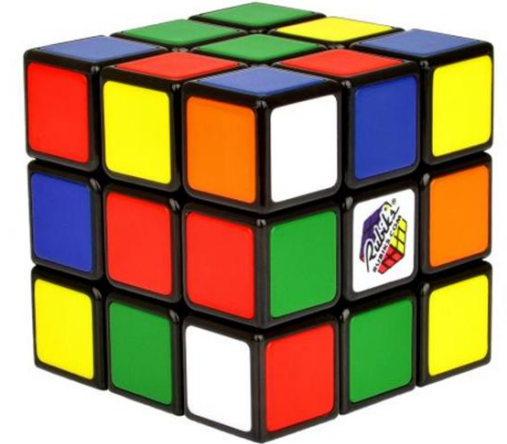
- Tutkimusta liikunnan ja moninaisuuden yhdyspinnoilla on niukasti, erityisesti iäkkäisiin liittyen.
- Vanhat uskomukset:
liikunta on universaali, liikunta on yhteinen kieli,
liikunta yhdistää
- Liikuntapolitiikassa kotouttamisen kehys
– toiseuttamiselle perustuva lähestyminen
(Rönkkö 2020; 2023)

Moninaisuus ja superdiversiteetti (Vertovec 2019)

- Väestössä tapahtuvat muutokset ovat kompleksisia ja ennakoimattomia.
- Muutokset etenevät nopeasti, ovat levinneet laajalle ja ovat mittakaavaltaan suuria (speed, spread, scale).
- Yhden sosiaalisen (etnisyys) tai hallinnollisen (maahanmuuttajuus) kategorian kautta moninaisuutta ei tavoita
- Tarvitaan dualistisesta, kahtiajako-ajattelusta poisoppimista (esim. suomalainen – maahanmuuttaja) ja useiden tekijöiden yhdistämistä

Yksilö
lähtökohdat

Yhteiskunta
valta-suhteet

Organisaatio
normatiiviset
toimintatavat

Kaksi tapaa hahmottaa moninaisuutta:

Ryhmäpohjainen = identiteettipolitiikka:

- kieli-, kansalaisuus-, kulttuuri- tai uskontoperäinen jaottelu, kuten suomenkieliset, ruotsinkieliset, saamelaiset, romanit, virolaiset, muslimit ym.
- seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt
- sairausperäinen luokittelu

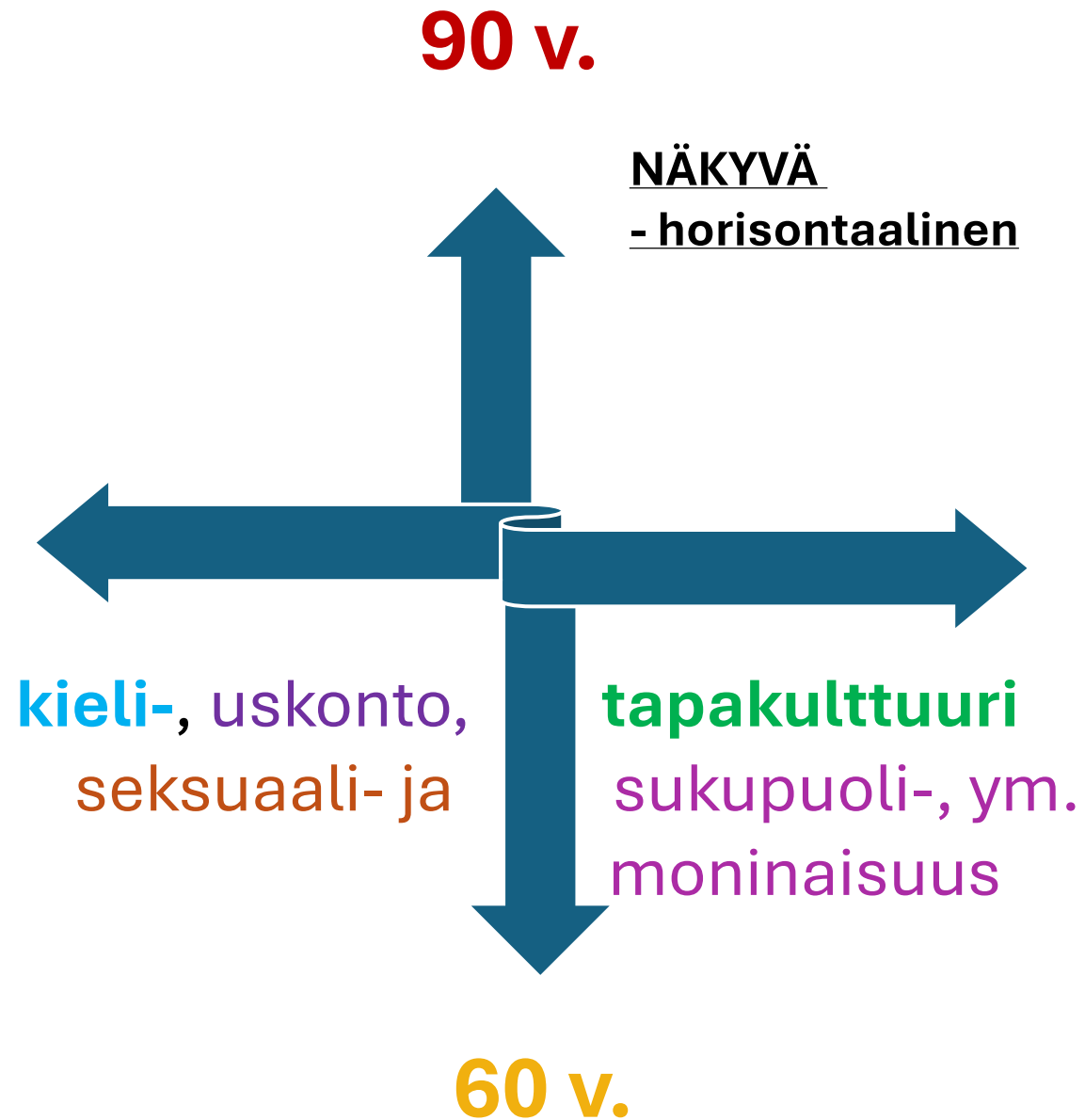
VAARANA TOISEUTTAMINEN:
synnyttää ajattelua ME ja HE

Vertikaalinen ja horisontaalinen moninaisuus

NÄKYMÄTÖN
-vertikaalinen

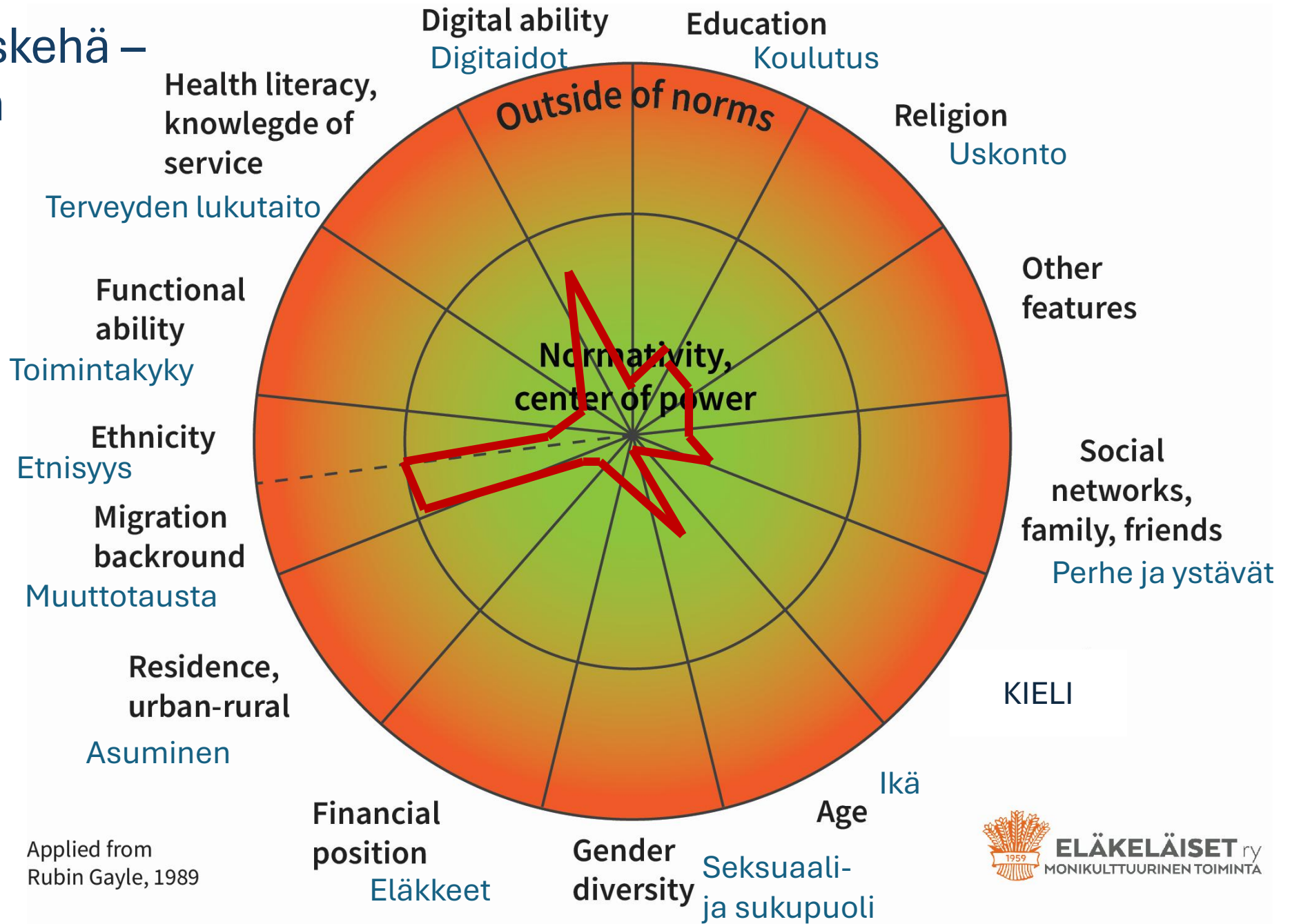
Ikä - samanlaisuus
on yhdistävä tekijä,
purkaa ME – HE ajattelua

Intersektionaalisuuskehä – työkalu yksilölliseen kohtaamiseen

Minä 65 vuotiaana

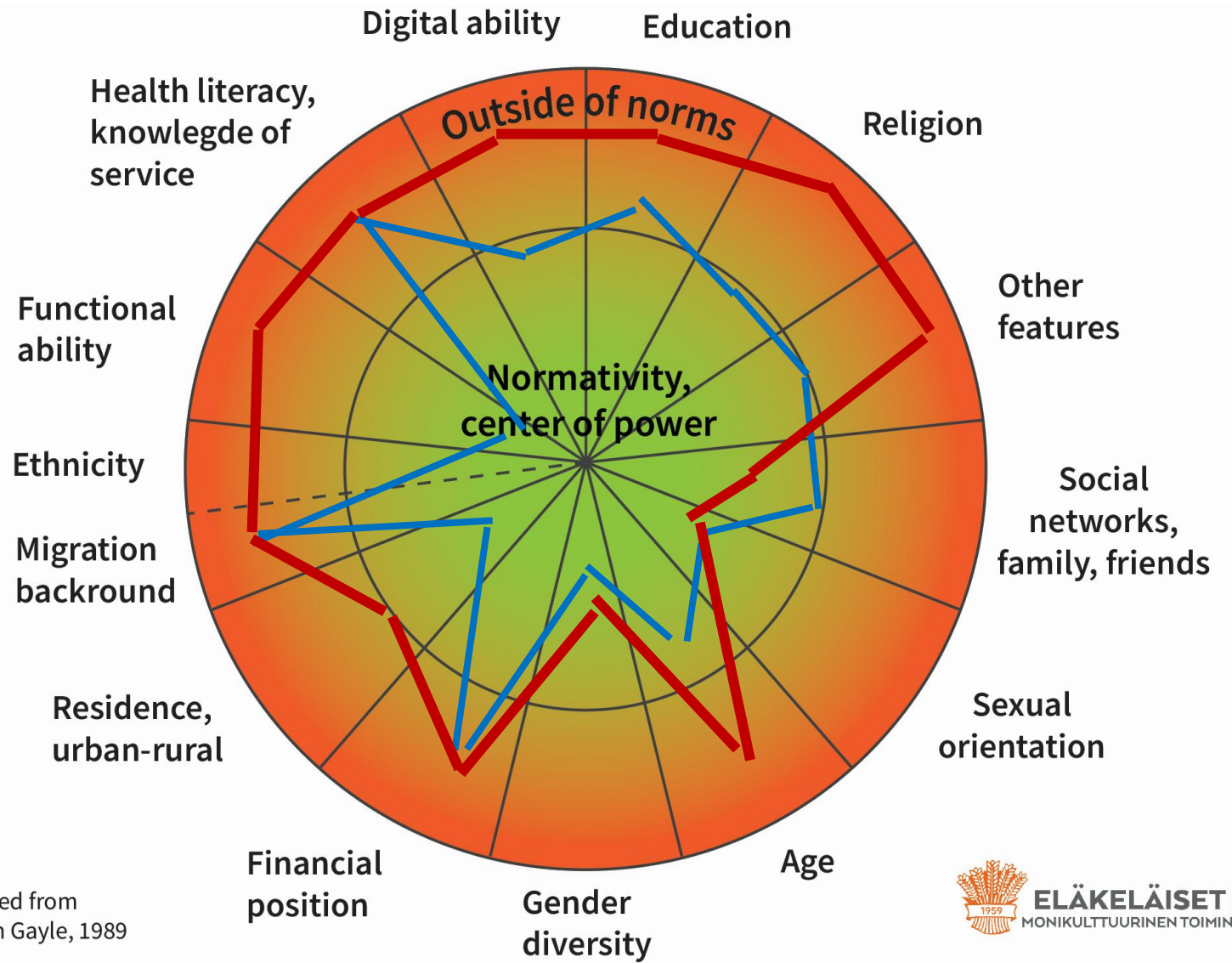
Kuinka norminmukainen iäkäs liikkuja on ja missä tekijöissä hän on normien ulkopuolella?

Jin 69

Azizagha 76

Applied from
Rubin Gayle, 1989

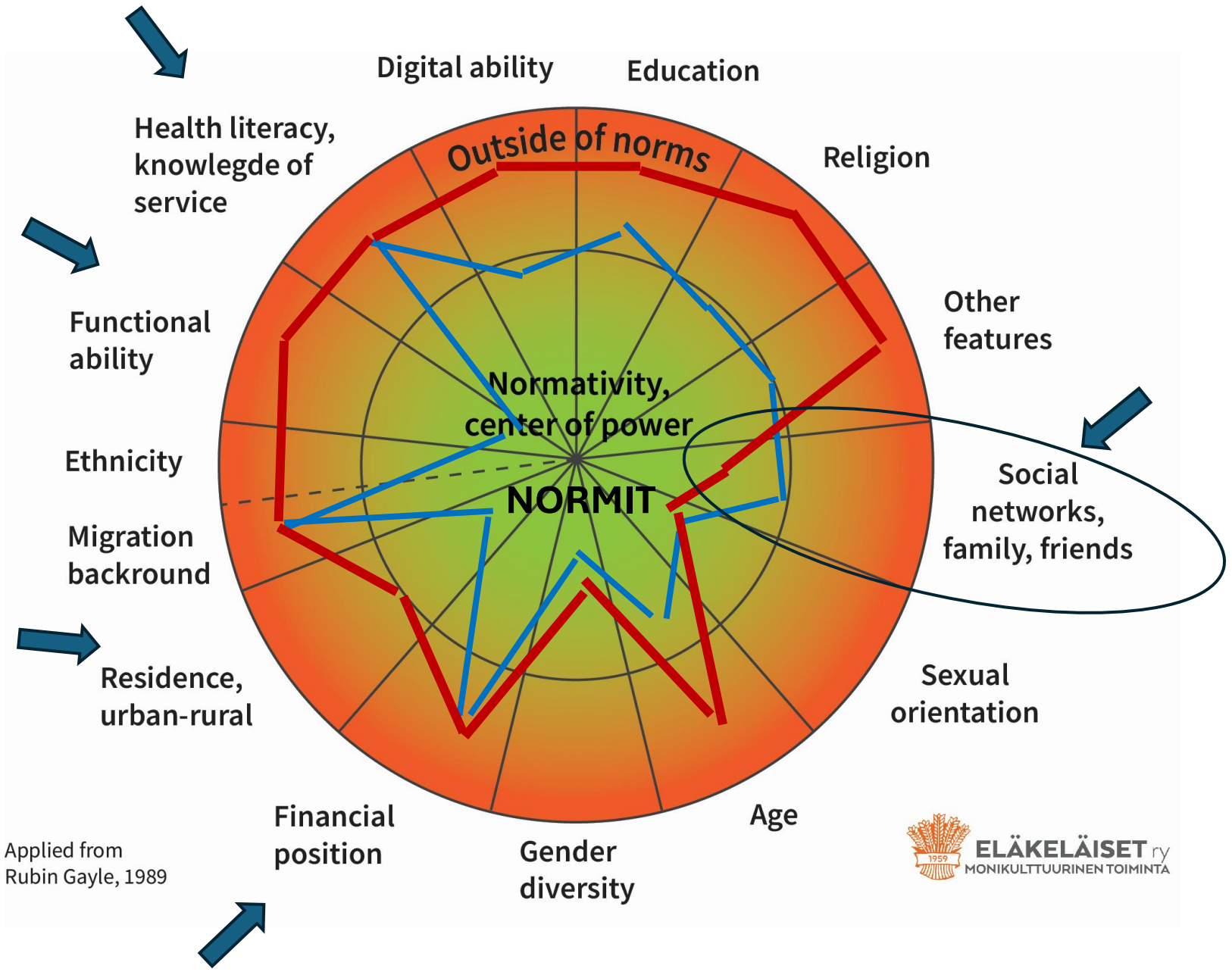

Sosiaaliset verkostot, palvelujen läheisyys ja sopivuus, toimintakyky, varallisuus ja ymmärrys liikunnasta merkitsevät

Jin 69

Azizagha 76

Mitä on eriarvoisuus
ja miten se syntyy?

Käsitteet:

Eriarvoisuus

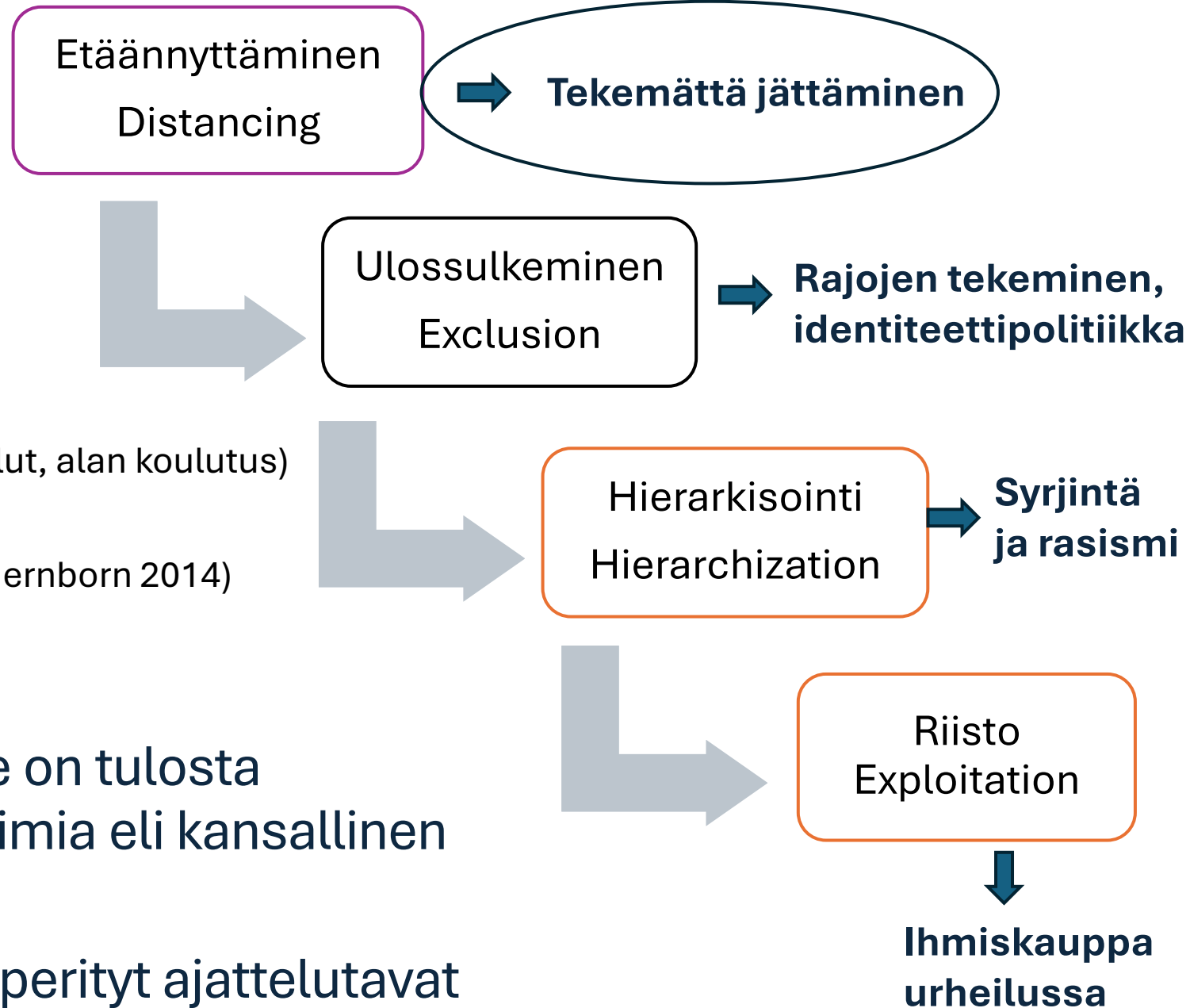
- Yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ilmiö, jolla viitataan **tasavertaisuuden puutteeseen** ja joka rajoittaa mahdollisuuksia toimia ihmisenä. (Thernborn 2014, 9)
- Monisyinen ja -kerroksinen ilmiö, jossa **sosiaaliset jaot, piilossa olevat valtasuhteet ja syrjivät mekanismit** kaventavat liikkumisen mahdollisuuksia ja vähentävät ihmisten hyvinvointia. (Kauravaara & Rönkkö 2020)

Liikunnan kontekstissa koettu eriarvoisuus ilmenee esimerkiksi:

- uskon puutteena omiin kykyihin,
 - itselle mieluisista liikuntamuodoista luopumisena,
 - liikkumisen pelkona,
 - vähinä mahdollisuuksina päättää omasta vapaa-ajasta,
 - henkisenä turvattomuutena liikuntaharrastuksen parissa sekä
 - osin edellisten johdosta vähäisempänä liikunta-aktiivisuutena.
- (Kauravaara & Rönkkö 2020)

Eriarvoisuuden syntymisen mekanismi:

- Yksilön teko
 - Organisaation teko (seurat, kuntapalvelut, alan koulutus)
 - Yhteiskunnan teko (liikuntapolitiikka)
- (G. Thernborn 2014)

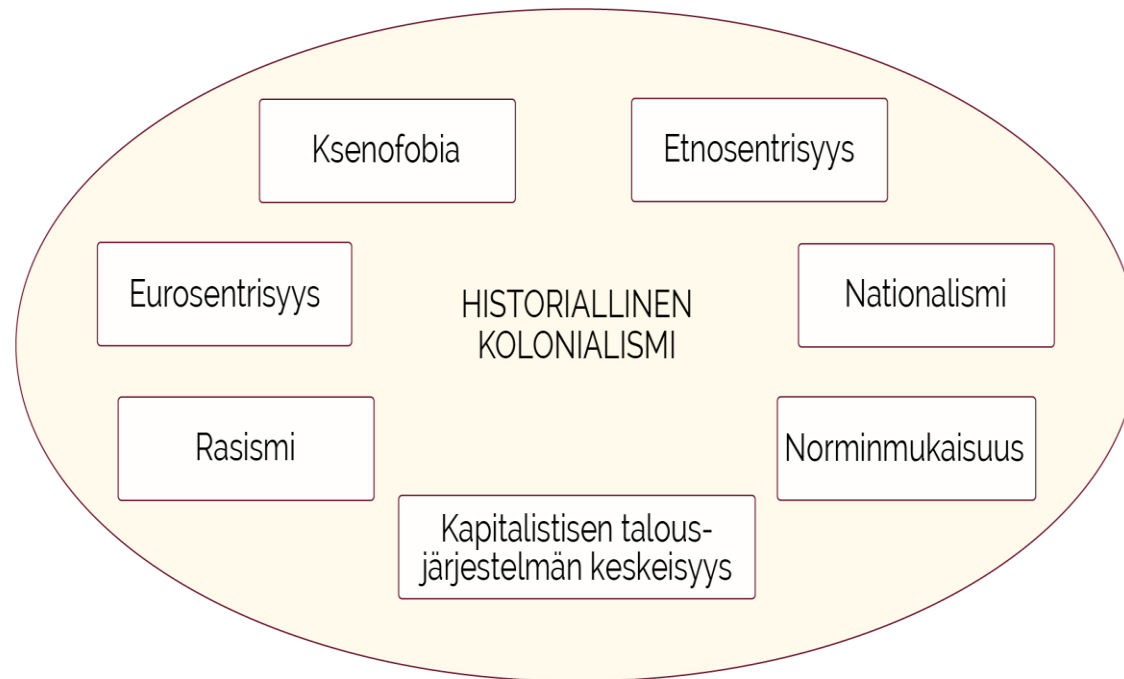
Eriarvoisuus ei synny itsestään, se on tulosta vallitsevat valtasuhteet ja tavat toimia eli kansallinen liikuntakulttuuri

- taustalla vaikuttavat historiasta perityt ajattelutavat

Erontekojen tausta historiassa - hierarkisointi

Eriarvoisuus taustansa tai ominaisuuksien perusteella:

- rotuteoriat – **rasismi** – valkoisten paremmuus
- ”kansan puhdistaminen” – **eugenismi** – vammattomien paremmuus
- kolonialismi – **eurosentrisyys** – eurooppalaisten paremmuus
- muuttoliikkeen sääntely – **muukalaisviha** – syntyperäisten paremmuus
- kansallisvaltioiden itsenäisyystaistelu – **nationalismi** oma kansa parempi
- omien tapojen suojele – **ethnosentrisuus** - oman kulttuurin paremmuus
- miesten päätösvallan suojele - **patriarkaatti** – miesten paremmuus

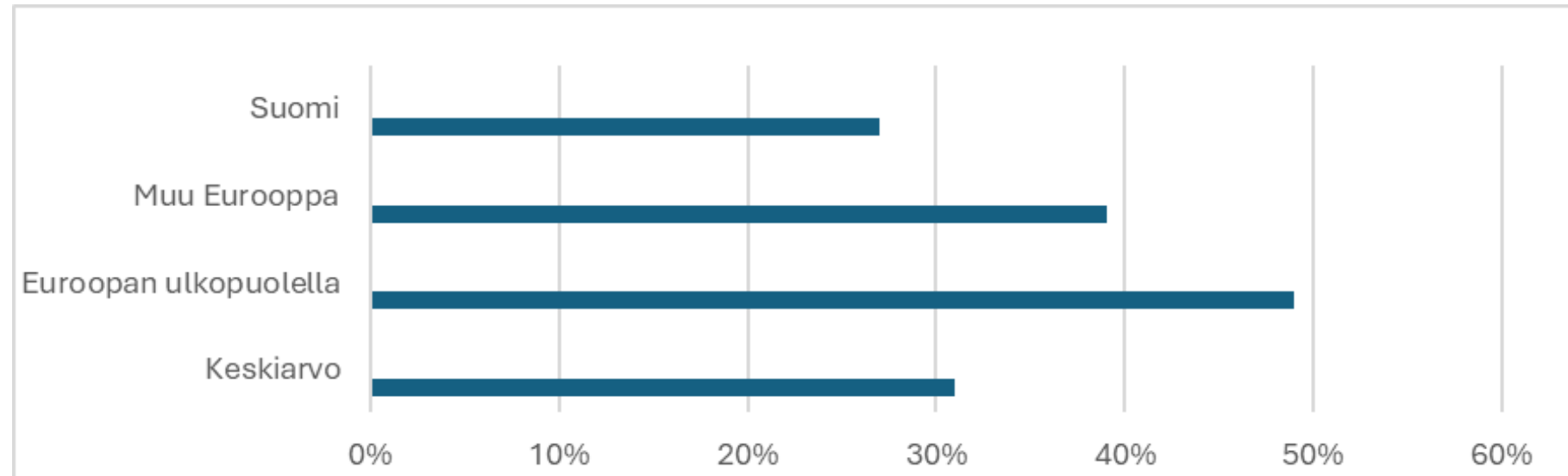

Eriarvoisuus syntyy ohikatsomisesta

- Ei ole kyse iäkkäiden osaamattomuuden tai tietoaukon korjaamisesta, vaan **rakenteellisesta ohittamisesta**, joka konkretisoituu iäkkäiden arjessa:
 - jätetään tekemättä strategiat, suunnittelu ym.
 - ei seurata tilastollisesti käyttäjäkuntaa
 - ei ole vastuuhenkilöitä
 - ei osata toimia asiakkaan tarpeiden mukaan
 - palautejärjestelmä ei tavoita
- Vahva yksilöllinen näkökulma palvelujärjestelmässä, se ei palvele yhteisöllisiä tarpeita (esim. romani-ikäkkäät)
- Julkisten liikuntapalveluiden tulisi tehdä selvityksiä vähemmistöihin kuuluvien iäkkäiden liikuntapalveluiden käytöstä, (tilastotieto + kokemustieto)

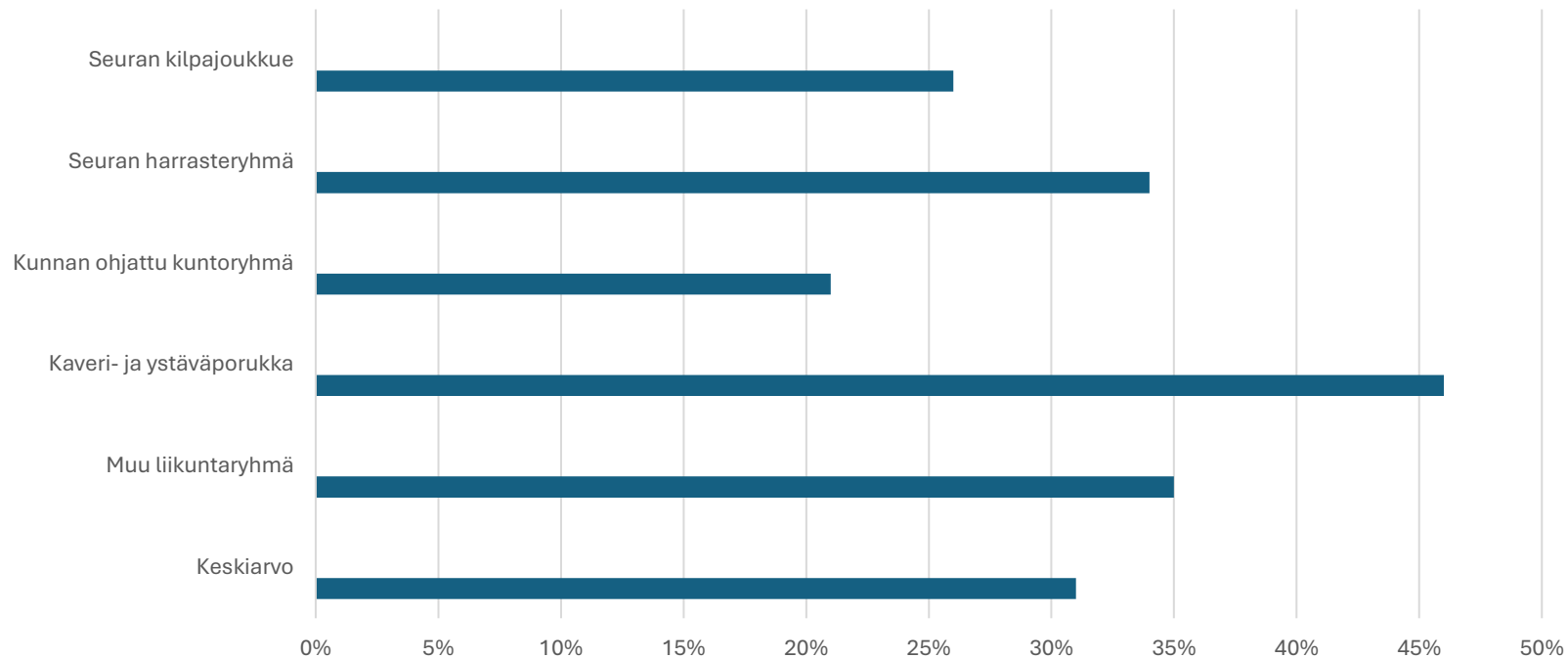
Kielen kautta koettu eriarvoisuus (työikäiset)

- Koettu kieliin liittyvä eriarvoisuus kasvoi, mitä kauempana Suomeen oli muutettu.
- Naiset kokivat hieman miehiä useammin kieliin liittyvää eriarvoisuutta.

Koettu kielten eriarvoisuus (työikäiset)

- Kaveriporukoissa tunnistettiin kielten eriarvoisuutta muita enemmän
- Kunnallisessa toiminnassa tunnistettiin muita vähemmän

Esimerkkejä kenttättyöstä

Liikuntakokeilut muun tekemisen ohella

- Mennään sinne, missä iäkkäät ovat
- Järjestetään liikuntaa osana muuta toimintaa, esim. omakielisissä kerhoissa.
- Helpot liikkumisen tavat, esim. retkiä luontoon
- Tarjotaan onnistumisen kokemus – osallistujat tulevat kohdatuksi.

Oma- ja monikielinen toiminta

- Lähi- ja etäjumppat, aivojumppat, uinti- ja muut liikuntakokeilut
- Kokemuksen jakaminen

Liikunta yhdessä valtaväestön kanssa

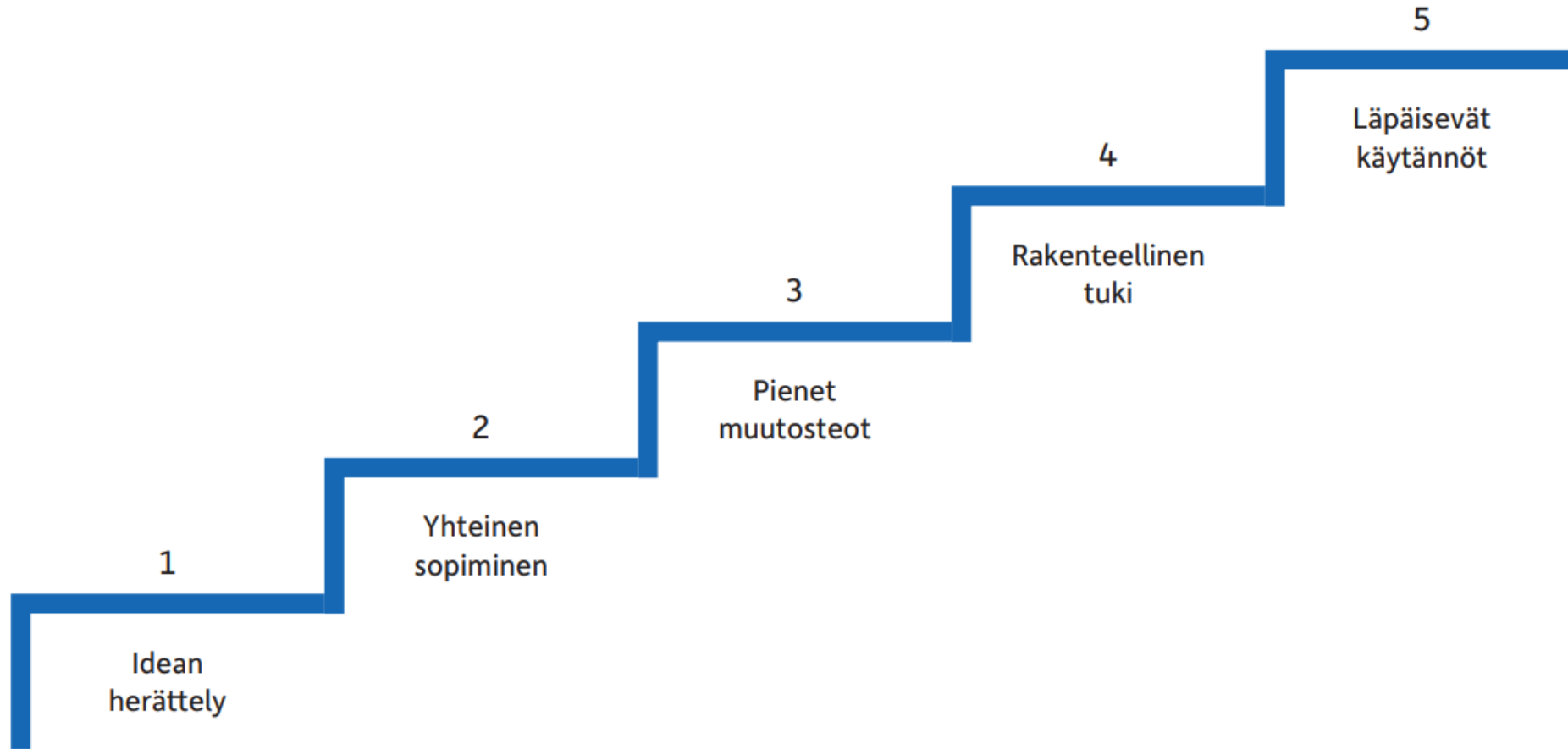

Liikunnan aloittamisen ratkaisevat tekijät

- Luottamus
- Tieto liikkuu iäkkään yhteisön sisällä, esim. videon muodossa (visuaalistaminen)
- Toiminta on lähellä tai tutussa paikassa (vähätuloisuus)
- Aika ja paikka ei muutu, mahdollisesti ohjaaja myös
- Alussa maksuttomuus
- Käsitys liikunnasta ja ”oikeasta liikkumisesta” ei saa olla liian kapea. Representaatio.
- Liikunnallinen elämänmuutos on mahdollista, jos se tapahtuu iäkkään omilla ehdoilla.

Syrjään jäävien tukeminen alkaa tunnistamisella, keitä meidän toiminnassa ei liiku.

Kuvio 22. Kielitietoisuuden portaat (sovellettu Lehtimaja ym. 2023)

Emme ole erityisiä tai erilaisia,
olemme monenlaisia

Kiitos!

Kirjallisuus:

- Kauravaara, K., & Rönkkö, E. (2020). Näkymättömyys, marginalisaatio ja eronteot suomalaisessa liikuntakulttuurissa. Teoksessa: J. Kokkonen, & K. Kauravaara (toim.), Eriarvoisuuden kasvot liikunnassa, s. 229–251. Liikuntatieteellinen seura. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 175.
- Lehtimaja, I., Korpela, e., Komppa, J., Kotilainen, L. & Kurhila, S. 2023. Monikielisen työyhteisön opas. Helsinki: Alma Talent.
- Rönkkö, E. (2024). Monikielisyys liikunnassa ja urheilussa. Kielikäytännöt ja niiden seuraukset. Liikuntatieteellinen Seura. Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä 27.
- Rönkkö, E. (2024). Kieli, käytännöt ja osallisuuden rakentuminen naisten ohjatussa liikuntaryhmässä. Migration, 50(1), 54–59.
- Rönkkö, E. (2023). Mukana ulossuljettuna. Etnografinen tutkimus ulkomaalaistaustaisten aikuisten ohjatusta ryhmäliikunnasta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Rönkkö, E. (2020). Yhteiskunnallista peliä liikuntakentällä: liikuntapoliittiset asiakirjat ja Liikunta & Tiede lehti ulkomaalaistaustaisuutta määrittelemässä vuosina 1990–2018. Teoksessa: J. Kokkonen, & K. Kauravaara (toim.), Eriarvoisuuden kasvot liikunnassa, s. 229–251. Liikuntatieteellinen seura. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 175.
- Thernborn, G. (2014). Eriarvoisuus tappaa. Suom. T. Henttonen. Tampere: Vastapaino.
- Vertovec, S. (2019) Talking around super-diversity, Ethnic and Racial Studies, 42(1), 125-139.
- Yuval-Davis, N. 2011. Power, Intersectionality and the Politics of Belonging. Institut for Kultur og Globale Studier, Aalborg Universitet. FREIA's tekstserie No. 75.